

मराठवाडा पैकेजच्या धर्तीवर पहिल्या टप्प्यात उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया व सातारा आणि दुस-या टप्प्यात बीड व भंडारा या जिल्ह्यांमध्ये २० शेळ्या + २ बोकड असा शेळी गट वाटप करणे ही योजना सन २०१७-१८ पासून राबविण्यास प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्याबाबत....

महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास, मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र. २३८/पदुम-४,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १६ नोव्हेंबर, २०१७

प्रस्तावना :-

गत ३ ते ४ वर्षांपासून राज्यातील काही विभागात कमी पर्जन्यमानामुळे टंचाईची परिस्थिती उद्भवत असून या अनुषंगाने शासन स्तरावरील विविध विभागांमार्फत आवश्यक त्या उपाययोजना करण्यात येत आहेत. दुग्धव्यवसाय, शेळी / मेंढीपालन, अंड्यावरील / मांसल कुकुट पक्षी पालन हे व्यवसाय शेतीला पुरक व्यवसाय म्हणून पुढे येत असून याद्वारे शेतकऱ्यांना हमखास स्वयंरोजगाराचे व अर्थार्जनाचे साधन उपलब्ध होत आहे. मराठवाड्यातील शेतकऱ्यांना शेतीसोबतच शेळीपालन हा शेतीपुरक व्यवसाय म्हणून २० शेळ्या व २ बोकड अशा शेळी गटाचे वाटप करणे ही योजना राबविण्यास मंत्रिमंडळाने यापूर्वीच मान्यता प्रदान केलेली आहे.

दि.१०.१०.२०१७ रोजी पार पडलेल्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत मराठवाडा पैकेजच्या धर्तीवर जालना जिल्ह्याप्रमाणे पहिल्या टप्प्यात उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया व सातारा तसेच, दुस-या टप्प्यात बीड व भंडारा या जिल्ह्यांमध्ये २० शेळ्या + २ बोकड असा शेळी गट वाटप योजनेची अंमलबजावणी करण्याचे निर्देश मंत्रिमंडळाने दिलेले आहेत. त्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमीत करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :-

मराठवाडा पैकेजच्या धर्तीवर पहिल्या टप्प्यात उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया व सातारा तसेच, दुस-या टप्प्यात बीड व भंडारा या जिल्ह्यांमध्ये २० शेळ्या + २ बोकड असा शेळी गट वाटप करणे, ही योजना सन २०१७-१८ पासून राबविण्यास याद्वारे, प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

योजनेचे कार्यक्षेत्र :-

सन २०१७-१८ पासून राज्यातील उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया व सातारा या चार जिल्ह्यांमध्ये पहिल्या टप्प्यात व बीड व भंडारा या दोन जिल्ह्यांमध्ये दुस-या टप्प्यात सर्व प्रवर्गासाठी ५० टक्के अनुदानावर (Back Ended) पात्र लाभार्थ्यकरीता योजना राबविण्यात यावी.

योजनेचे स्वरूप:-

सदर योजना सर्व प्रवर्गासाठी असून लाभार्थीना ५० टक्के अनुदान (Back ended) देय असून सदरचे अनुदान गट स्थापनेच्या पहिल्या वर्षी पहिल्या सहा महिन्यात २५ टक्के अनुदान व उर्वरित २५ टक्के अनुदान दुस-या सहा महिन्यात थेट बँक खात्यात जमा करण्यात यावे.

योजनेतर्गत देय अनुदान -

निवड झालेल्या प्रत्येक लाभार्थीला वाटप करणे प्रस्तावित असलेल्या शेळी गटाचा एकूण अपेक्षित खर्च (शेळी गट व शेळ्यांसाठीचा वाडा) रु. २,२९,४००/- इतका आहे. गटाची स्थापना करताना सुरुवातीला लाभार्थ्यास १०० टक्के निधी स्वहिस्सा / वित्तीय संस्थांचे कर्ज याद्वारे उभा करावयाचा आहे. सर्व प्रवर्गासाठी प्रत्यक्ष खर्चाच्या ५० टक्के तथापि, प्रति गट कमाल मर्यादा रु. १,९४,७००/- या प्रमाणे अनुदान (Back ended Subsidy) देय राहील.

२० शेळ्या + २ बोकड अशा शेळी गट योजनेचा तपशील

(आकडे रु.)

अ. क्र.	तपशील	दर (प्रति शेळी / बोकड)	२० शेळ्या + २ बोकड
१	शेळ्या खरेदी	६,०००/-	१,२०,०००/-
२	बोकड खरेदी	७,०००/-	१४,०००/-
३	शेळ्यांचा वाडा (४५० चौ. फूट)	२१२ रु प्रति चौ. फूट	९५,४००/-
एकूण			२,२९,४००/-

अ. क्र.	गटाचे स्वरूप	गटाची किंमत	५० टक्के अनुदान रक्कम
१.	२० + २ शेळी गट वाटप	२,२९,४००/-	१,९४,७००/-

निवडलेल्या लाभार्थ्यांना शेळीपालन विषयक प्रशिक्षण :-

लाभार्थ्यांना संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा पशुसंवर्धन उप आयुक्त यांच्या मार्फत नजीकच्या शेळी मेंढी महामंडळाच्या प्रक्षेत्रावर ३ दिवसांचे शेळीपालन विषयक प्रशिक्षण आयोजित करण्यात यावे. सदर प्रशिक्षणांतर्गत शेळ्यांच्या विविध जाती, शेळ्यांसाठी निवारा, गाभण शेळ्यांची व करडांची निगा, शेळ्यांचे प्रजोत्पादन, शेळ्यांना घावयाचा आहार, शेळ्यांमध्ये उद्भवणारे विविध रोग व त्या अनुषंगाने करावयाची उपाययोजना, जंतनाशके पाजणे, विविध रोग प्रतिबंधक लसीकरण, नर-करडांचे खच्चीकरण, शेळ्यांच्या बाजारपेठा, शेळ्यांची खरेदी-विक्री इ. बाबींचा समावेश करण्यात यावा.

योजनेस प्रसिद्धी:-

संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त यांच्या मार्फत सदर योजनेला स्थानिकरित्या प्रसिद्धी देण्यात यावी.

शेळी गटास पशुवैद्यकीय सेवासुविधा :-

लाभार्थ्यांने पशुसंवर्धन विभागांतर्गत नजीकच्या पशुवैद्यकीय दवाखान्यामार्फत शेळ्यांना लसीकरण, जंत/बाह्य परोपजीवी निर्मुलनासाठी उपचार / उपाय योजना करून घेण्यात याव्यात.

शेळी गटाचा विमा उत्तरविणे :-

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय पशुधन अभियानांतर्गत पशुधन विमा योजनेतर्गत सदर शेळी गटाचा विमा उत्तरविणे बंधनकारक आहे.

शेळी गटाचे खाद्य, चारा व व्यवस्थापन :-

लाभार्थ्यांना वाटप करण्यात आलेल्या शेळी गटातील शेळ्या व बोकडांना आवश्यक असलेले चारा व खाद्य यावरील खर्च लाभार्थ्यांने स्वतः करावयाचा आहे.

लाभार्थी निवडीचे सर्वसाधारण निकष:-

१. लाभार्थ्यांकडे चारा उत्पादनासाठी स्वतःची पुरेशी जमीन उपलब्ध असणे आवश्यक आहे.
२. लाभार्थ्यांकडे शेळ्यांचा वाडा बांधण्यासाठी व मोकळी जागा मिळून किमान २००० चौ. फुट स्वतःची जागा असणे आवश्यक आहे.
३. लाभार्थ्यांने शेळी पालनाचे प्रशिक्षण घेणे बंधनकारक आहे.
४. शासन स्तरावरून वेळोवेळी निर्गमीत करण्यात आलेल्या मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार छोटे कुटुंब संकल्पना अवलंबिणारे कुटुंब या योजनेअंतर्गत लाभ घेण्यास पात्र राहतील.
५. शेळी पालन व्यवसाय करीत असलेल्या व निकषांत बसणाऱ्या लाभार्थ्यांना प्राधान्य दिले जाईल. लाभार्थ्यांला शेळी पालनाची आवड असणे आवश्यक आहे.
६. सदर योजनेतर्गत ३ टक्के विकलांग तसेच, ३० टक्के महिला लाभार्थ्यांना लाभ देण्याचे प्रस्तावित करण्यात येत आहे.
७. मराठवाडा पैकेजच्या धर्तीवर राबविण्यात येत असलेल्या ०२ देशी / संकरीत गाई आणि ०२ म्हशींच्या गटाचे वाटप या योजनेत लाभ घेतलेला लाभार्थी प्रस्तुत योजनेतर्गत लाभ घेण्यास पात्र राहणार नाही.

लाभार्थी निवड :-

या योजनेतर्गत लाभार्थ्यांची निवड खालीलप्रमाणे गठित समितीद्वारे करण्यात यावी.

१. जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त,	- अध्यक्ष
२. जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद,	- सदस्य
३. जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी,	- सदस्य
४. नजीकचे प्रकल्प संचालक, आदिवासी विकास विभाग	- सदस्य
५. पशुधन विकास अधिकारी, (विस्तार) पंचायत समिती	- सदस्य
६. सहाय्यक आयुक्त पशुसंवर्धन, जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त कार्यालय,	- सदस्य सचिव

सदर योजनेतर्गत लाभ घेण्यासाठी लाभार्थींनी त्यांचे तालुक्याच्या पंचायत समिती स्तरावरील पशुधन विकास अधिकारी (विस्तार) यांचेकडे विहित नमुन्यातील अर्ज आवश्यक त्या कागदपत्रांसह सादर करावा. सदर अर्जाची छाननी तालुका स्तरावर केल्यानंतर सदरचे अर्ज शिफारशीसह पशुधन विकास अधिकारी (विस्तार) यांचेकडून जिल्हास्तरीय निवड समितीच्या मंजूरीसाठी जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचे मार्फत जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त यांचेकडे सादर करण्यात यावेत.

एका कुटुंबातील केवळ एका लाभार्थ्यासच या योजनेतर्गत लाभ घेता येऊ शकेल. तथापि, ५ वर्ष कालावधीनंतर या योजनेतर्गत लाभ मिळण्यासाठी अर्ज करता येईल. लाभार्थींने हा व्यवसाय

किमान ३ वर्षे करणे बंधनकारक राहील. तसेच, या कालावधी दरम्यान पशुसंवर्धन विभागाचे अधिकारी गट पडताळणीसाठी आल्यास त्यांना प्रत्यक्ष गट दाखविणे बंधनकारक राहील.

शेळी गट खरेदी समिती:-

प्रस्तुत योजने अंतर्गत शेळी गटाची खरेदी खालीलप्रमाणे गठित समितीमार्फत करण्यात यावी.

१. संबंधित तालुक्याचे पशुधन विकास अधिकारी (विस्तार), पंचायत समिती.
२. कार्यक्षेत्रातील पशुवैद्यकीय दवाखान्याचे संस्थाप्रमुख.
३. शेळी व मेंढी विकास महामंडळाचे प्रक्षेत्र व्यवस्थापक/प्रतिनिधी.
४. लाभार्थी स्वतः:
५. विमा कंपनीचा प्रतिनिधी/बँक प्रतिनीधी.

शेळ्या व बोकड यांची खरेदी लाभार्थीच्या पसंतीनुसार पुणश्लोक अहिल्यादेवी महाराष्ट्र शेळी व मेंढी विकास मंडळाच्या प्रक्षेत्रावरुन किंवा शेळ्यांच्या बाजारातून करण्यात यावी.

योजना अंमलबजावणी अधिकारी:-

सदर योजनेचे अंमलबजावणी अधिकारी हे संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त हे राहणार असून, सदर योजनेतर्गत कोषागारातुन निधी आहरित करून त्याचे संवितरण करण्यासाठी आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून त्यांना घोषित करण्यात येत आहे.

बँक एन्डे बँक सबसिडी वितरीत करण्यासाठी समिती:-

या योजनेतर्गत देय असलेले एकूण ५० टक्के अनुदान प्रकल्प स्थापनेच्या पहिल्या वर्षानंतर २० टक्के, दुसऱ्या वर्षानंतर २० टक्के व उर्वरीत १० टक्के अनुदान तिसऱ्या वर्षानंतर थेट लाभार्थीच्या बँक अकाऊंटमध्ये जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त, जालना यांच्यामार्फत लाभार्थीच्या बँक खात्यात जमा करण्यात यावे. योजनेअंतर्गत निवड झालेल्या लाभार्थीस बँक एन्डे बँक सबसिडी वितरीत करण्यापूर्वी प्रत्यक्ष गटाची पडताळणाठी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे समिती गठित करण्यात येत आहे.

१. जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय / संबंधित तालुक्याचे सनियंत्रण करणारे तालुका लघुपशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालयाचे सहायक आयुक्त पशुसंवर्धन	- अध्यक्ष
२. पशुधन विकास अधिकारी (विस्तार) पंचायत समिती	- सदस्य
३. कार्यक्षेत्रातील पशुवैद्यकीय दवाखान्यावर कार्यरत संस्थाप्रमुख	- सदस्य सचिव

योजनेचे सनियंत्रण:-

१. योजनेचे जिल्हा पातळीवर सनियंत्रण संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त यांचेकडून केले जाईल. तसेच, विभागीय पातळीवर प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त, आणि राज्य पातळीवर अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन, आयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालय, पुणे यांच्याकडून करण्यात येऊन तसा अहवाल आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांच्या अभिप्रायासह शासनास सादर करण्यात यावा.
२. लाभार्थीस पुरवठा करण्यात आलेल्या शेळी गटाची विमा पॉलीसी ही लाभार्थी व पशुधन विकास अधिकारी (विस्तार), पंचायत समिती यांच्या संयुक्त नावे उत्तरविण्यात यावी.

३. पशुधन विकास अधिकारी (विस्तार), पंचायत समिती यांनी किमान २५ टक्के शेळी गटांची पडताळणी करणे आवश्यक आहे. तसेच, जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त आणि जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी जिल्ह्यातील दौच्याच्या वेळी प्रत्येकी किमान ५ टक्के शेळी गटांची पडताळणी करणे क्रमप्राप्त राहील.

आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी जिल्हानिहाय लक्षांक, आवश्यक निधी, योजना अंमलबजावणीचा कालबद्ध आराखडा इ. माहितीसह या योजनेसाठी नविन लेखाशीर्ष शासनास प्रस्तावित करावे.

सदर योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आवश्यक त्या सविस्तर मार्गदर्शक सुचना आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी तात्काळ निर्गमीत कराव्यात.

सदरचा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आलेला असुन त्याचा संकेतांक क्र. २०१७११९६१५२९०२५९०९ आहे. सदर शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून निर्गमीत करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशाने व नावाने,

(रविंद्र गुरव)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय मुंबई-३२.
२. मा. मंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय मुंबई-३२.
३. मा. राज्यमंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय मुंबई-३२.
४. आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, औंध, पुणे-७.
५. विभागीय आयुक्त, संबंधित.
६. जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया, सातारा, बीड व भंडारा
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया, सातारा, बीड व भंडारा
८. प्रधान महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-१/२, महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर.
९. प्रधान महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-१/२, महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर.
१०. व्यवस्थापकीय संचालक, पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी महाराष्ट्र मेंढी व शेळी विकास महामंडळ, गोखलेनगर, पुणे.
११. प्रादेशिक सहआयुक्त पशुसंवर्धन, (सर्व).
१२. जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त, उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया, सातारा, बीड व भंडारा
१३. जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद, उस्मानाबाद, यवतमाळ, गोंदिया, सातारा, बीड व भंडारा
१४. निवड नस्ती (पदुम-४)